

Смер: Просторно планирање
Предмет: Планирање на локалном нивоу

Тема рада:

Анализа актера на локалном нивоу - Општина Жагубица

Студенти:
Анастасија Благојевић 15/2019
Протић
Милена Савић 17/2019
Тијана Милутиновић 24/2019
Сара Зекановић 52/2019
Ања Хаџић 194/2019
Мила Савић 193/2020

Професор: др Богдан Лукић
Асистент: Бранко

Децембар, 2022. година, Београд

Садржај

1. УВОД	2
1.1. Основне карактеристике локалне самоуправе	2
1.2. Извод из планских докумената вишег реда	4
1.2.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године	4
1.2.2. Регионални просторни план Подунавског и Браничевског управног округа	5
1.2.3. Просторни план општине Жагубица	5
1.2.4. Стратегијски мастер план туристичке дестинације „Стиг – Кучајске планине – Бељаница”	7
1.2.5. Стратегија одрживог развоја општине Жагубица 2015-2024	8
1.3. Остали релевантни плански документи	8
2. АКТЕРИ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	8
2.1. Управа / органи локалне самоуправе (политичари)	8
2.2. Грађани / јавност	10
2.3. Невладин сектор (НВО, удружења грађана и сл. организације)	11
2.4. Експерти / Просторни планери	14
3. ГРАФИЧКИ ДЕО	15
4. ЗАКЉУЧНИ ДЕО	15
4.1. План развоја локалне самоуправе	15
4.1.1. Проблеми и потенцијали локалне самоуправе	15
4.1.1.1. Потенцијали	16
4.1.1.2. Проблеми	16
4.2. Визија	17
4.3. Циљеви	18
5. ЛИТЕРАТУРА	19

1. УВОД

1.1. Основне карактеристике локалне самоуправе

Општина Жагубица налази се у Источној Србији и има изглед неправилног правоугаоника, издуженог у правцу југоисток – северозапад, дужине око 35 km, и највеће ширине 26 km.

Оивичена је планинским венцима Хомољских планина на северу (940m нв), масивом Црног Врха (1043 m нв) на југоистоку и Бељанице на југу (1339 m нв), док је на западу од равничарске доње Млаве одвајају Горњачке планине (825 m нв). У средишту између планинских венаца налазе се Жагубичка котлина и Крепољинско – Крупајска котлина. Кроз Жагубицу протиче највећа десна притока Млаве, река Тисница, а у зони Крепољина, у Млаву се улива њена највећа лева притока на овом подручју, Крупајска река.

Због морфолошке изолованости у планинском окружењу, без довољно квалитетних саобраћајних веза са околином, општина има релативно повољан географски положај. Преко територије општине воде државни путеви другог реда ка Петровцу, Бору и Деспотовцу те су зоне дуж ових путева и најнасељеније.

Од укупно 12.737 становника, колико је било у општини Жагубица приликом пописа 2011. године, број мушке популације износио је 6.253 или 49,09%, а женске популације 6.484 или 50,91%. У општини, према попису из 2011. године живи велики број старих лица, и то више од четвртине укупне популације. Број младих до 18 година 2011. износио је 2.034, (16,2%), док је број становника од 65 година и више било 3.397, (27,1%).¹ По националној припадности, најзаступљенији су Срби 9.024 (71,76%), затим Власи 2.811 (22,35%) и остали (5,88%). Са густином насељености од 16 ст/km², општина Жагубица спада у ред најређе насељених општина, не само у Браничевском округу, већ у целој Србији.

Карактеристике мреже насеља општине Жагубица су, пре свих, њихова неразвијеност у скоро свим секторима делатности. Изражена је привредна заосталост, лоша инфраструктурна опремљеност, недовољна развијеност јавних служби, а то је све проузроковало да Жагубица буде једно од највећих емиграционих подручја овог дела Србије. Становници углавном мигрирају у општински центар и друге веће центре, а регистрован је велики број људи који одлазе на привремени рад у иностранство. Најразвијеније насеље је општински центар, који највише утиче на просторно - функционални развој општине, док су поједина насеља на прагу гашења.

Слика 1 - Географски положај општине Жагубица у ширем окружењу

Извор: http://www.wikiwand.com/sh/Opština_Žagubica (27.11.2022.)

У административном смислу, општина Жагубица припада Браничевском управном округу и граничи се са следећим општинама: Кучево на северу, Мајданпек на североистоку, Бор на истоку и југоистоку, општином Деспотовац на југу и на северозападу са општином Петровац.

Слика 2 – Положај општине Жагубица у Браничевском округу

Извор: http://sr.wikipedia.org/sr/Општина_Жагубица (15.11.2022.)

Територија општине заузима површину од 760 km² и чине је територије следећих насељених места: Близнак, Брезница, Вуковац, Жагубица, Изварица, Јошаница, Крепољин, Крупаја, Лазница, Липе, Медвеђица, Милановац, Милатовац, Осаница, Рибаре, Селиште, Сиге и Суви До. Планско подручје обухвата атаре 19 катастарских општина.

Слика 4 - Мрежа насеља општине Жагубица

Извор: <http://www.tozagubica.rs/2015/06/page/6> (11.12.2022)

1.2. Извод из планских докумената вишег реда

1.2.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године

Основни општи циљ је постизање организације и уређења простора, усклађивањем његовог коришћења са могућностима и ограничењима у располагању природним и створеним вредностима, и са потребама дугорочног социјалног и економског развоја.

Просторним планом Републике Србије је планирано умрежавање или кластерисање на нивоу развојних региона који ће имати капацитет, обавезу и одговорност унапређења регионалног развоја. Према карактеристичним географским, историјским, функционалним и културним карактеристикама издвојене су крупне просторне целине, међу којима је и регион Источне Србије, као целина изузетних природних али угрожених демографских потенцијала. У овој просторној целини се налази простор Бељаница–Кучај. Овај простор је веома богатог биолошког и културног диверзитета, захтеваће озбиљну и систематску организацију на регионалном нивоу која ће покренути веће развојне пројекте уз неопходност умрежавања општина око већих урбаних центара.

1.2.2. Регионални просторни план Подунавског и Браничевског управног округа

Основно стратегијско опредељење је постизање већег степена функционалне интегрисаности подручја просторног плана, како интерно, тако и екстерно са суседним функционалним подручјима унутар Републике Србије, тако и са међународним окружењем, тј. пограничним регионима у Румунији.

Просторни развој Подунавског и Браничевског управног округа одвијаће се кроз реализацију планских решења у оквиру неколико главних комплекса: природни ресурси и еколошки комплекс (комплекс заштите), демографски и социјални комплекс и развој насеља, привредни комплекс и економија, транспорт и инфраструктура.

Природни ресурси и еколошки комплекс (комплекс заштите)

Планско подручје располаже значајним природним потенцијалима за развој, поготово пољопривреде, енергетике, рударства, туризма и шумарства. Коришћење природних ресурса, како обновљивих, тако и необновљивих, мора да буде у складу са принципима одрживог развоја. Део подручја РППБО засниваће свој развој на одрживом коришћењу енергетских, металичних и неметаличних минералних сировина, који ће се усклађивати са општом концепцијом коришћења минералних ресурса Републике Србије, локалним интересима и условима заштите животне средине. Упориште представљају:

- а) стављање у развојну функцију доказаних резерви и наставак истраживања резерви, пре свега угља, нафте и гаса са пратећим елементима грађевинско-техничког и архитектонског камена, кречњака кварцних пескова и пешчара и др.;
- б) санација девастиране животне средине уз предузимање свих мера да се њено деградирање и уништавање сведе на прихватљив ниво у свим фазама третирања минералних сировина;
- в) интегрално управљање отпадом и искоришћавање техногених сировина које се стварају у производним процесима и технолошким фазама у минерално-сировинском комплексу. едно од основних упоришта РППБО односи се на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса, нарочито дефицитарних и стратешки значајних за развој и квалитет живљења. Упориште развоја водопривредне инфраструктуре јесте очување Дунава и сливова Велике Мораве, Млаве и Пека. Интензивираће се хидро-техничке активности на регулисању бујичних речних токова, заштити од поплава, побољшању водоснабдевања насељених подручја, развоју система за наводњавање и одводњавање, као и санитарној заштити угрожених изворишта и сливова.¹

1.2.3. Просторни план општине Жагубица

Општи циљ је организовано активирање просторних потенцијала Општине уз уважавање економских могућности и сагласно принципима очувања животне средине. Општи циљеви, дефинисани на основу исказаних развојних проблема подручја, истражених и процењених развојних потенцијала и нарочито, природних ресурса на располагању, интереса Србије на овом подручју и локално изражених интереса и потреба су: укључење општине Жагубица у привредне, саобраћајне и друштвене токове Србије равномеран, рационалан, ефикасан и одржив просторни развој на бази рационалног и осмишљеног коришћења природних ресурса развој руралних подручја и Жагубице у складу са њиховим потенцијалима и ограничењима очување и унапређење културног наслеђа, као основе националног просторног

¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2016/64/1> (08.11.2022)

идентитета очување и унапређење природе, природних реткости и биолошке разноврсности очување животне средине и пејзажа.

У имплементацији приоритетних планских решења утврђују се следеће обавезе општине Жагубица:

У развоју мреже насеља и јавних служби:

- даљи развој Жагубице, као општинског центра и као примарног центра за развој здравства, образовања, културе, социјалног старања, и др., као и снажнији развој објеката јавних служби у центрима Крепољину, Лазници, Сувом Долу, као и осталим локалним центрима и значајнијим насељима: Милановцу, Вуковцу и Осаници и др. у складу са потребама;
- реконструкција постојећих и изградња нових објеката јавних служби;
- обезбеђивање ефикасније доступности корисника објектима јавних служби, односно организовање нових, прилагођених форми услуга (формирање мобилних служби) и побољшање саобраћајница и јавног превоза (приоритет има бољи ђачки превоз);
- стимулисање приватног сектора.

У области пољопривреде:

- израда и спровођење Програма развоја мултифункционалне пољопривреде у циљу стварања брэнда “Хомоље”;
- стварање огледних породичних пољопривредних газдинстава - полигона за стручно и практично усавршавање;
- подршка реформи катастра и земљишних књига (успостављање интегралног система катастра и земљишних књига);
- успостављање пољопривредног информационог система.

У области шумарства:

- активности на заштити и унапређивању постојећих шума, пошумљавање и подизање нових шума;
- израда Плана за проглашење ерозионих подручја.

У развоју индустрије и експлоатације минералних сировина и питких вода:

- израда Стратегије локалног економског развоја Општине;
- оснивање институције за локални економски развој и промоцију предузетништва и „простора” - локација, као координатора за сарадњу између локалне самоуправе и потенцијалних инвеститора;
- унапређивање опремљености комуналном инфраструктуром већ активираних локалитета и сегмената индустријских и радних зона;
- реализација планираних радних зона у складу са исказаним потребама и захтевима и реалним могућностима, при чему се користе комбинована средства општине Жагубица, инвестиционих фондова, кредита и донација, као и заинтересованих приватних инвеститора;
- израда и спровођење пројеката рекултивације и простора који су напуштени или се напуштају као лежишта.

У развоју туризма:

- санација, реконструкција и доградња свих постојећих објеката који могу бити стављени у функцију туристичке понуде; саобраћајница и друге инфраструктуре.

- израда урбанистичке документације за предвиђене туристичке локације и зоне.

У развоју саобраћаја:

- Израда планске и пројектне документације и почетак радова на реализацији нових саобраћајних објеката у општини:
- обилазнице око Жагубице
- нови општински путни правци;
- нови мостови;
- изградња аутобуских стајалишта на погодним местима и тротоара
- реализација коридора бициклистичких и пешачких стаза
- хелидроми на Бељаници и Црном Врху.

У области водопривреде:

- вршење истражних радова на извориштима, спровођење анализа воде и успостављање санитарних зона заштите изворишта;
- резервисање простора за планиране хидроакумулације за производњу електричне енергије (миниакумулације), за производњу вештачког снега и акумулација за водоснабдевање "Витман" и "Градац".

У области заштите животне средине:

- израда интегралног катастра загађивача животне средине;
- формирање јединственог информационог система и увођење мониторинга животне средине (мерења и осматрања квалитета ваздуха, површинских и подземних вода, земљишта и нивоа буке);

У области заштите непокретних добара културе:

- утврђивање зона заштите око непокретних културних добара уз спровођење мера које пропише надлежни завод за заштиту.

1.2.4. Стратегијски мастер план туристичке дестинације „Стиг – Кучајске планине – Бељаница”

Према Мастер плану "Стиг – Бељаница – Кучајске планине" за овај регион предвиђен је развој планинског туризма на потезу Бељаница и Хомолске планине. Поред тога на истоку се налази зона Црног врха, са туристичким комплексом у изградњи, који се простире на подручју жагубичке и борске општине. Туристички локалитет Бусовата налази се у средишњем делу Бељанице око 20 km од Жагубице. Ту су изузетно погодни терени за скијање, с тим да још увек не постоји инфраструктура. На скијалишту Бељаница планира се изградња стаза за алпске и нордијске дисциплине. На овом простору се предвиђа изградња 11 жичара; 30 km алпских ски стаза од 50 м ширине; 18 km нордијских ски стаза (3km, 5km, 10km) ширине између 6 и 8 метара. Од угоститељских капацитета планирани су излетнички ресторани (7) и ресторани видиковци (5). Ови ресторани су планирани као приземни објекти са капацитетом до 150 места. Терен је још увек слободан а планира се изградња смештајних капацитета од 300 лежаја чија ће категорија бити 3 и 4 звезде. Очигледно је да постоји потреба за изградњом боље инфраструктуре. Планирано је да скоро све стазе буду дуже од 1 km што је врло повољно због могућности дужег скијања и повећања капацитета стаза. Развојем ових центара ски туризма, општина Жагубица би у многоме допринела побољшању животног стандарда локалног

становништва, као и оживљавању пољопривреде и осталих услужних делатности. На тај начин би се створила основа и за повратак радно способног становништва на подручје општине Жагубица. Туристички комплекс "Јелен" на Црном врху простире се на територији жагубичке и борске општине. У скијалишној зони планирана је изградња жичара и уређење скијашких стаза, као и изградња мање акумулације за вештачки снег на Црној реци.

1.2.5. Стратегија одрживог развоја општине Жагубица 2015-2024

Основни тренд у општини Жагубица базира се на препознавању шанси које се указују на бази повећане тражње како за еколошки чистом и незагађеном храном, тако и за производњом која се базира на чистим технологијама и очувању животне средине.

Приоритети:

- Унапређење услова за развој привреде и отварање радних места;
- Општина Жагубица је инфраструктурно опремљена општина са добрим одржавањем инфраструктурних објеката и система;
- Подизање квалитета услуга институција образовања, здравства, спорта, културе, социјалне заштите и локалне самоуправе;
- Одрживо коришћење природних ресурса омогућава квалитетан живот становништва и динамичан привредни развој општине

1.3. Остали релевантни плански документи

- Просторни план подручја посебне намене природног добра Бељаница–Кучај;
- Генерални урбанистички план Жагубице из 1989. године;
- Стратегија развоја туризма општине Жагубица 2006–2025;
- Стратегија одрживог развоја општине Жагубица од 2010-2014.

2. АКТЕРИ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

2.1. Управа / органи локалне самоуправе (политичари)

Управљањем општине баве се политичари позиционирани на местима органа управе.

Органи Општине Жагубица су:

- Скупштина општине,
- Председник Општине,
- Општинско веће,
- Општинска управа,
- Општинско правобранилаштво.

Послове Општине врше органи Општине у оквиру своје надлежности утврђене законом и статутом. Скупштина општине доноси акте општег карактера. Ако законом или другим прописом није утврђено који орган је надлежан за обављање послова из надлежности Општине, све послове који се односе на уређивање односа из надлежности Општине врши Скупштина општине, а послове који су по својој природи извршни, врши председник Општине.

У оквиру Скупштине се издвајају стална радна тела:

- Савет за комуналне делатности и заштиту животне средине
- Савет за младе
- Савет за привредни развој
- Савет за буџет и финансије
- Савет за урбанизам и имовину

Пројекти и капитална улагања

Буџетски извори

Буџет општине Жагубица се у последње три године повећава за 20-40% годишње. Упркос овом повећању, буџет Жагубице је значајно мањи у односу на највећи број локалних самоуправа у Србији.

Табела 1. Издаци за капиталне пројекте, планирани за буџетску 2021. годину и наредне две године

Економ. класиф.	Ред. број	Опис	2021.	2022.	2023.
1	2	3	4	5	6
		А. КАПИТАЛНИ ПРОЈЕКТИ			
511	1.	АСФАЛТИРАЊЕ УЛИЦА И ТРГОВА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ЖАГУБИЦА:	7.130.240,00	0,00	0,00
		Година почетка финансирања: 2021			
		Година завршетка финансирања: 2021			
		Укупна вредност пројекта: 7.130.240,00			
		Извори финансирања:			
		Примања од домаћих задуживања: 7.130.240,00			
	2.	РЕКОНСТРУКЦИЈА И ДОГРАДЊА СИСТЕМА ЗА ВОДОСНАБДЕВАЊЕ СИСТЕМА БЕЛОСАВАЦ:	2.000.000,00	0,00	0,00
		Година почетка финансирања: 2021			
		Година завршетка финансирања: 2021			
		Укупна вредност пројекта: 2.000.000,00			
		Извори финансирања:			
		Приходе из буџета: 2.000.000,00			
	3.	САНАЦИЈА И РЕВИТАЛИЗАЦИЈА КУЋЕ НАРОДНОГ ХЕРОЈА ЈОВАНА ШЕРБАНОВИЋА У ЛАЗНИЦИ:	1.500.000,00	0,00	0,00
		Година почетка финансирања: 2021			
		Година завршетка финансирања: 2021			
		Укупна вредност пројекта: 1.500.000,00			
		Извори финансирања:			
		Приходе из буџета: 1.500.000,00			
	4.	РЕКОНСТРУКЦИЈА ДОМА КУЛТУРЕ У НАСЕЉУ СИГЕ:	6.643.955,00	0,00	0,00
		Година почетка финансирања: 2021			
		Година завршетка финансирања: 2021			
		Укупна вредност пројекта: 6.643.955,00			
		Извори финансирања:			
		Приходе из буџета: 6.643.955,00			
	5.	ПРОШИРЕЊЕ, РЕКОНСТРУКЦИЈА, САНАЦИЈА И АДАПТАЦИЈА ЗГРАДЕ ВРТИЋА У ЖАГУБИЦИ:	4.728.856,00	0,00	0,00
		Година почетка финансирања: 2021			
		Година завршетка финансирања: 2021			
		Укупна вредност пројекта: 4.728.856,00			
		Извори финансирања:			
		Приходе из буџета: 4.728.856,00			

Извор: Одлука о буџету за 2021. годину (<http://www.zagubica.org.rs/index.php/budzet>)

Капитални пројекат асфалтирања улица и тргова, као и црквене порте у насељу Лазница, за који је извојено највише новчаних средстава, активно се реализује.²

² <http://www.zagubica.org.rs/index.php/2212-asfaltiranje-ulica-i-crkvene-porte-u-laznici> (08.12.2022)

Што се тиче система за водоснабдевање, укупно је 3.510 корисника којима ЈКП-а „Белосавац“ Жагубица испоручује воду. У плану је да се целокупна територија општине Жагубица покрије са водоводном мрежом, пројектна документација је у припреми и очекује се врло брза реализација инвестиције у којој ће још четири села добити водоводни систем који ће одржавати и снабдевати водом предузеће „Белосавац“. Са циљем да се превазиђу проблеми у водоснабдевању више насеља започете су активности на изради пројекта реконструкције и доградње водоводног система "Белосавац", којим се планира проширење система који тренутно обухвата насеља Жагубица и Суви До и на сва остала насеља. Дакле, капитални пројекат везан за реконструкцију система за водоснабдевање још увек није у потпуности реализован.

Са друге стране, санација и ревитализација куће народног хероја Јована Шербановића у Лазници, која је изграђена почетком 20 – ог века, одвијала се по предвиђеном плану и завршена је у предвиђеном року. Овај објекат представља значајан споменик архитектонског наслеђа и од велике је важности за Хомоље. Уступљен је на управљање општини Жагубица, тачније Завичајном музеју Хомоља.³

Такође, завршени су радови на реконструкцији и проширењу капацитета предшколске установе “Полетарац” у Жагубици. Помоћник председника општине Жагубица је међу првима издејствовао да се из буџета локалне самоуправе финансира бесплатан боравак деце у вртићу, бесплатан превоз грађана на територији општине, девет месеци по 15 000 динара за незапослене породиље и 20 000 динара за свако новорођено дете. Оваквим активностима и мерама стимулише се повећање наталитета у општини Жагубица.⁴

Очување културних вредности такође представља приоритет локалног руководства, тако да је у плану да сва насеља која немају уређена места за окупљања и слава у догледно време добију уређене Домове за културу. С тим у вези, радови на реконструкцији Домова културе у свим насељима општине Жагубица скоро да су завршени, а тренутно се ради и у насељу Сиге. Активности на уређењу зграде Дома културе у насељу Сиге, комплетној адаптацији и санацији објекта, одвијају се пуним капацитетом и планираном динамиком. У сарадњи са месном заједницом комплетне активности на сређивању зграде Дома културе финансира локална самоуправа.⁵

Из наведеног се може закључити да општина Жагубица средства из буџета континуирано улаже у свој развој, кроз реализацију већег броја капиталних пројеката, у предвиђеном року.

2.2. Грађани / јавност

Локална самоуправа је законски обавезана да укључи јавност у доношење планских докумената и процена утицаја на животну средину. Поред тога, сами грађани треба да имају свест о свом праву утицаја на доношење одлука које се тичу њих самих.

У општини Жагубица тренутно се реализује неколико пројеката који су од виталне важности за саму општину, али и њене грађане, јер ће након завршетка добит бити вишеструка. У овој општини тренутно се изводе радови на новом далеководу, а захваљујући њима један број радника нашао је посао. Биће замењене све уличне сијалице на територији око 1.800 што је у

³ <http://www.zagubica.org.rs/index.php/2148-rekonstrukcija-i-restauracija-spomen-kuce-narodnog-heroja-jovana-serbanovica> (08.12.2022)

⁴ <https://poportal.rs/prosireni-kapaciteti-vrtica-u-zagubici/> (08.12.2022)

⁵ <http://www.zagubica.org.rs/index.php/2142-radovi-na-adaptaciji-i-sanaciji-doma-kulture-u-naselju-sige> (13.12.2022)

тренду са уштедама електричне енергије. Једини проблем са којим се у оквиру овог пројекта општина суочава је новац, односно учешће које из буџета мора бити издвојено у износу од 50 милиона динара, што је за буџет ове општине висока сума.

Постоје и пројекте који су оријентисани на заштиту животне средине, а који су такође у агенди општине. Пре две године у насељу Милановац, једином које у овој општини није имало никакву водоводну мрежу, започет је пројекат довођења водоводне мреже, а уједно је била укључена и реконструкција водоводне мреже за насеље Жагубица и Суви До. Међутим, услед вируса корона овај пројекат је стопиран, а у управи општине очекују да ће сада након формирања Министарства за јавна улагања, овај пројекат ускоро бити опет актуелан. На пролеће је планирано да се крене са извођењем радова у Лазница, Жагубица и Крепољину у оквиру пројекта “Чиста Србија”. Такође, већ је опредељена велика квота у буџету за расипавање друмских путева, закрпавање рупа. Још један пројекат у сарадњи са ЕУ про+ и канцеларијом УНОПС у Србији, који се реализује у овој општини је реконструкција Дома здравља у Крепољину. Објекат је направљен почетком 80-их година и до сада ништа значајније није рађено на њему. Дом здравља у Жагубици покрива десет насеља, док овај који се реконструише у Крепољину покрива још 7 и тај Дом здравља је веома значајан. Ради се комплетна реконструкција и енергетска санација, партерно уређење и колектори за топлу воду. У Стратегији развоја социјалне политике општине Жагубица 2008-2013., међу приоритетима се налази и потреба за јачањем капацитета заједнице за унапређење услова за квалитетан развој деце и младих. Том приликом је напоменута генерална недовољна заштићеност младих. Од проблема су посебно истакнути проблем сиромаштва, конзумирање алкохола и наркотика и малолетничка деликвенција. Један од циљева Стратегије јесте побољшање услова за квалитетније провођење слободног времена младих. У ту сврху планирано је формирање Клуба младих.

Недостатак атмосферске и канализације за одвођење отпадних вода на територији општине Жагубица један је од горућих проблема у општини Жагубица. Одвођење атмосферских и површинских вода одводним каналима и њихово одржавање, поверено је ЈКП „Белосавац“ Жагубица. Пречишћавање отпадних вода у Жагубици се не врши јер још није завршена изградња канализационе мреже и постројења за пречишћавање отпадних вода. До завршетка изградње канализације и постројења за пречишћавање отпадних вода, за одвођење отпадних вода користе се индивидуалне септичке јаме, које у већини случајева нису изграђене по санитарно-хигијенским прописима и стандардима. Канализациони системи не постоје ни у осталим насељеним местима, где се такође користе индивидуалне септичке јаме, а често се отпадне воде изливају у локане водотокове. У појединим насељима, због конфигурације терена, не постоје услови за изградњу канализационих система.

2.3. Невладин сектор (НВО, удружења грађана и сл. организације)

На подручју општине Жагубица регистровано је и у раду је 11 удружења грађана и НВО. Најбројнија удружења су: ловачко удружење “Јован Шербановић” у Жагубици које броји 600 чланова и удружење риболоваца Жагубица и Крепољину. Имајући у виду потенцијал за развој пчеларства постоје 4 удружења пчелара са око 177 регистрованих чланова. Регистрована су и раде 3 еколошка удружења која се налазе у Жагубици, Лазници и Крепољину. У Жагубици постоји и ради удружење Покрет Горана. Од осталих невладиних организација регистроване су и раде: Асоцијација за развој општине Жагубица и Бициклистичко удружење - “Лисац” Жагубица. У Општини постоје и организовани подмладци политичких партија на локалном нивоу.

Стратегијом развоја социјалне заштите на територији општине Жагубица су организоване следеће невладине организације и удружења грађана која делују у домену социјалне заштите:

- Црвени крст Жагубица

Према Закону и Статуту Црвеног крста организација је дефинисана као хуманитарна, независна, непрофитна и добровољна организација и има положај организације која помаже надлежним органима општине Жагубица у хуманитарној области.

Основна делатност ове организације јесте социјална заштита, збрињавање становништва, брига о старима, организовање акција давање крви, подела хуманитарних пакета, рад са подмлатком и омладином, здравствено превентивни рад и др.

У последњим годинама Црвени крст Жагубица развио је мрежу волонтера по свим насељима, и то већином младих, који су били активни у разним активностима које Црвени крст Жагубица спроводи.

Црвени крст има једно запослено лице и десет волонтера/ки. Активности Црвеног крста Жагубица у 2006. години биле су: урађен рачунарски програм за давање крви, учешће у регионалној акцији давања крви у Пожаревцу, спровођење пролећних и јесењих акција давања крви у Жагубици и Крепољину, као и редовне програмске активности – обележавање светског дана борбе против ТБ, недеља Црвеног крста, обележавање националног дана ДДК, летње активности подмлатка и омладине, безбедност деце у саобраћају, недеља солидарности, светски дан борбе против АИДС-а и др.), организовано летовање за 50 детета школског узраста, изучавање међународног хуманитарног права – курс за 60 ученика основних и средње школе. Активности у 2007. години биле су: спровођење летњих и зимских акција давања крви у Крепољину, Жагубици и Лазници, организовано летовање за 50 детета школског узраста, програмске активности, обележавање светског дана борбе против АИДС-а и друге редовне активности. На основу приложених извештаја може се закључити да је Црвени крст Жагубице прилично активан.

- Асоцијација за развој општине Жагубица

Асоцијација за развој општине Жагубица је невадна организација основана у циљу унапређења услова за социјално-економски и развој цивилног друштва и побољшање услова живота и рада у општини Жагубица и шире. Услед организовања службе помоћ у кући, број запослених у Асоцијацији је нагло скочио током 2014 године, те у овом тренутку има 16 запослених и око 25 волонтера.

У периоду од 2005. до 2009. године Асоцијација је радила на припреми и реализацији пројеката од значаја за локално-економски и развој цивилног друштва. Током тог периода реализовано је више пројеката.

Усмеравање Асоцијације на област социјалне заштите и улогу организације која пружа услугу помоћ у кући (за одрасле и старе особе, као и за децу и одрасле особе са инвалидитетом) наступило је током 2009. године. Овај нови правац деловања је постао важан део идентитета организације како због сагледавања потребе грађана за услугама којима би се одржао и унапредио њихов живот у сопственом домаћинству, тако и због врло снажног позива локалног Центра за социјални рад и Општине да Асоцијација буде главни партнер у овој области.

- Удружење грађана „Инвалиди Хомоља” Жагубица

Удружење „Инвалиди Хомоља” је добровољно, невадино удружење у Жагубици. Од 2013. године, Удружење је упустило секретара који координира пружање све потребне правне, економске и социјалне помоћи чланству на територији целе општине, који координира са породицама и друштвеним институцијама.

Циљеви Удружења су: унапређивање живота и рада инвалида, посебно младих и деце, организовање активности ради рехабилитације угрожених инвалида, пружање медицинске и материјалне помоћи.

Због велике разудености терена, лоше саобраћајне повезаности и немогућности коришћења јавног превоза, као и удаљености насеља од административног седишта општине, секретар Удружења једном недељно ради у Крепољину што је од велике помоћи инвалидима из Крепољина и околине.

- Удружење пензионера Жагубица

Удружење пензионера врши праћење материјалног стања и друштвеног положаја пензионера као и остваривање здравствене и социјалне заштите, преко Дома здравља, који спроводи бесплатно мерење притиска и шећера и то у местима Жагубица, Осаница, Лазница и Крепољин.

Удружење ради на окупљању и дружењу кроз развијање културно забавних активности путем разних секција литерарних, ликовних, спортских и других активности. Учествује у заједничкој акцији са Општинском управом и Црвеним крстом у подели бесплатних пакета хране и хигијенских препарата најугроженијим пензионерима, као и на подстицају чланства на животно осигурање.

Канцеларија за младе Општине Жагубица формирана је у јулу 2008. године, одлуком председника општине. Канцеларија се налази у згради Дома културе. Радно место локалног координатора је систематизовано, а локални координатор је у радном статусу стално запосленог лица.

Савет за младе оформљен је Статутом општине. Савет чини девет чланова из свих релевантних институција, цивилног сектора и локалне самоуправе.

Треба напоменути да не постоји документ који обрађује постојање невладиних организација и других организација цивилног сектора на територији општине Жагубица. Међутим, након претраге Агенције за привредне регистре, користећи реч „Жагубица“, пронађене су следеће организације које се карактеришу као удружења:

- Ловачко удружење "Јован Шербановић" Жагубица
- Удружење воћара Жагубица "Хомољска лепотица"
- Удружење рома "Ђурђевдан" - Жагубица
- Удружење Власника Шума "Жагубица
- Покрет Горана у Жагубици;
- Удружење жена "Незаборав" Лазница;
- Удружење фрулаша и етно музичара "Флујер" Осаница;
- Удружење произвођача млека "Хомољски напредак" Осаница;
- Удружење СУБНОР - Жагубица;
- Удружење ликовних уметника "Хомоље" Жагубица;
- Бициклическо-планинарско удружење "Лисац 1111" Жагубица и др.

- Удружења пчелара

Пчеларство и производња меда у Хомољу има дугу традицију, а број пчелара и пчелињих заједница континуирано расте. У општини Жагубица регистровано је 177 пчелара који су окупљени у чак четири различите организације. Поделе по организацијама нису се показале као добра опција, оне изазивају тапкање у месту, а потенцијали остају слабо искоришћени,

поготово у пчеларству. Многи сматрају да је довољно да постоји једна организација пчелара, тј. јединство које би могло донети само добро.

Пчелари у Жагубици окупљени су у следећим организацијама:

- Пчеларска задруга „Хомоље мед“, која има 84 задругара,
- Општинско удружење пчелара „Хомоље“, које има 6 чланова,
- Друштво пчелара „Горњак“ из Крепољина у општини Жагубица, које има 42 члана и
- Друштво пчелара „Врело млаве“ из Жагубице, које има 45 чланова.

2.4. Експерти / Просторни планери

У оквиру општинске управе општине Жагубица раде стручњаци различитих профила. Општина има и своја јавна предузећа у оквиру којих различите струке и делатности добијају аутономију:

- ЈКП “Белосавац” Жагубица
- ЈП Дирекција за изградњу и развој општине Жагубица
- ЈП Туристичка организација Жагубица
- Електродистрибуција - Експозитура у Жагубици
- Предузеће за путеве Зајечар – Испостава у Жагубици

Просторни планери општине Жагубица, у самом просторном плану, посебан акценат стављају на значај и реализацију капиталних пројеката (изградња саобраћајних објеката, објеката водоснабдевања, објеката друге инфраструктуре, асфалтирање улица итд). Упркос константном недостатку средстава, реализација капиталних пројеката је од виталног значаја за грађане општине Жагубица. Међутим, ситнијим, али не мање значајним проблемима грађана, као и њиховим решењима, тематика просторног плана се премало или уопште не бави. Примери таквих проблема су сиромаштво и малолетничка деликвенција. Једно од предложених решења је формирање Клуба младих, како би млади квалитетније проводили своје време. Међутим, даља разрада проблема и реализација предложеног пројекта, као и могућа алтернативна решења. у самом плану, нису наведена. Социјална политика је релативно запостављена. Негативна карактеристика општине је константна депопулација. У циљу подстицања наталитета, које представља горући проблем како у читавој земљи, тако и у општини Жагубица, једино предложено решење је повећање стопе запошљавања, кроз активирање привредних грана. Томе би допринела и регионална сарадња, као и прекогранично повезивање, обзиром на повољан територијални положај општине. Међутим, и та питања су, у просторном плану, запостављена од стране експерата.

3. ГРАФИЧКИ ДЕО

Тематска карта општине Жагубица

4. ЗАКЉУЧНИ ДЕО

4.1. План развоја локалне самоуправе

4.1.1. Проблеми и потенцијали локалне самоуправе

Узајамна сарадња између управе и локалног становништва је од кључног значаја за функционисање сваке локалне самоуправе. Локални становници преко својих удружења, организација и асоцијација имају право на јавне примедбе управи како би њихови захтеви били прихваћени. Поред органа локалне самоуправе који су задужени за усмеравање развоја, јако је битно поштовати и уважавати мишљења експерата, тј. просторних планера. Већина проблема везаних за функционисање управе произилази из чињенице да су на челу управе и даље исти људи, који се само променом владајуће партије поново враћају на своје позиције, а и само постојање корупције, у свакој области, додатно доприноси овим проблемима.

Поред наведених институционално-организационих проблема у општини Жагубица, постоје и проблеми просторног типа, с обзиром да управа већину проблема на локалном нивоу препушта локалним становницима који делују преко самоорганизованих удружења, док највећи број проблема на територији градског и приградских насеља решава из сопственог буџета. Наравно, општина Жагубица није изузетак, поражавајуће је што је ово постала норма широм Србије, те се градска и приградска насеља развијају брже од осталих.

4.1.1.1. Потенцијали

У општини Жагубица је обезбеђен бесплатан превоз свих становника из једног села у друго или из села у општинско седиште.

Пројекат ветроелектране “Црни врх”, која ће се градити у Хомољу, приближава се финализацији пошто је општина Жагубица ставила на рани јавни увид елаборат за израду плана детаљне регулације ове прве домаће инвестиције у ветропарк чији је носилац компанија “Црни врх повер доо” са седиштем у овој хомољској комуни.

Како је наведено у документацији, коју је израдио АрхиПлан из Аранђеловца, подручје планиране ветроелектране “ВЕ Црни врх” се налази на тремеји територији трију јединице локалне самоуправе Жагубица, Бор и Мајданпек.⁶

Општина Жагубица обезбедила је и бесплатан боравак деце у вртићима.

Планом детаљне регулације предвиђен је развој планинског туризма на потезу Бељаница и Хомољске планине. Планом је предвиђен и туристички локалитет Бусовата који се налази у средишњем делу Бељанице на око 20 km од Жагубице. Ту се налазе изузетно погодни терени за скијање.⁷

Велики природни ресурси у виду хидропотенцијала, рудног блага, шума па и могућности за коришћење алтернативних извора енергије (енергија ветра), пружају могућност за развој различитих привредних грана као што су гајење пастрмке, добијање струје из мањих хидроцентрала, експлоатација мрког угља, украсног камена, кварцног песка, волфрама, проширење примарне дрвне индустрије (пилане и ћумуране). Нарочит акценат мора бити стављен на развој привреде која ће већим степеном финализације у свим горе набројним областима донети већи приход и омогућити већу запосленост у поређењу са пуком експлоатацијом сировина која је доминирала до сада. (Стратегија одрживог развоја општине Жагубица од 2010-2014.).

Захваљујући природним особеностима пчеларство у Хомољу има велике шансе за развој и услове да постане једна од приоритетних грана развоја овог краја. Крајем 2006. године оформљена је Пчеларска задруга „Хомоље мед”, а крајем 2008. године је извршена географска заштита Хомољског меда. Пчелари су кроз више ЕУ финансираних пројеката опремљени лабораторијом, центрифугалним машинама за мед као и соларним машинама за топљење воска.

4.1.1.2. Проблеми

Главни проблеми животне средине у општини Жагубица јесу загађења од стране пољопривреде, рударства, експлоатације камена, канализационих мрежа, неадекватног одлагања комуналног отпада, прекомерне сече шума итд.

Третман отпадних вода насталих приликом наводњавања, као и свих осталих отпадних вода из пољопривреде није на адекватан начин регулисан и доводи до угрожавања осталих површина.⁸

Такође један од проблема јесте и експлоатација камена у заштићеним природним добрима.

Недалеко од села Лазнице, у општинама Жагубица и Мајданпек, компанија "Дундее Прециоус Металс" планира да отвори рудник злата Потај чука – Тисница, уз поступак екстракције злата цијанидом. Лужење цијанидом омогућава профитабилно ископавање руде са нижим процентом

⁶ <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/zagubica-dobija-mocan-vetropark/> (2.12.2022.)

⁷ <https://boom93.rs/info/drustvo/kako-bi-izgledao-skijski-centar-pored-zagubice/> (6.12.2022.)

⁸ Ковачевић Д., Лазећ Б., Милић В. (2011): Утицај пољопривреде на животну средину, Међународни научни скуп аграрног Јахорина

злата, попут руде која се налази у области Хомоља. Међутим цијанид лако и брзо реагује на живе организме и девастирајући је по животну средину.⁹

Још један очигледан проблем је и постојање четири организација пчелара које треба да се уједине у једну пчеларску организацију, а не да буду подељени у четири организације. Хомољски мед који је брендиран, заслужује да има јединствену цену и продавницу у којој би се продавао на мало и велико. Поред тога, многи фалсификатори продају мед под ознаком “хомољски”.

Упркос постојању бесплатног аутобуског превоза из села у село или општинско седиште, велики проблем становника представља мали број полазака који би свакако требало повећати.

Канализација не постоји ни у једном селу сем у општинском центру Жагубица. Користе се индивидуалне септичке јаме, које нису изграђене по санитарно - хигијенским прописима и стандардима, а често се отпадне воде изливају у локане водотокове.

Велики проблем представља непостојање регионалне санитарне депоније. Прикупљени отпад трајно се одлаже на ограђену, санитарно нехигијенску депонију, лоцирану у вртаци, удаљену око 1,5 km источно од општинског центра, изнад гробља у Жагубици.

Табела 2. SWOT анализа потенцијала и проблема у општини Жагубица

Потенцијали	Проблеми
<ul style="list-style-type: none"> - Бројност НВО и удружења грађана (ловачка, роболовачка, културно-уметничка); - Постојање WEB GIS апликације; - Велики број пчеларских удружења; - Отварање рудника злата; - Бесплатан превоз из једног села у друго или општински центар; - Бесплатан боравак деце у вртићима; - Изградња ветроелектране "Црни врх"; - Велики потенцијали за развој планинског туризма; - Издвајање средства из буџета општине за улагања у развој; - Пројекти реализације санације и реконструкције Домова културе у свим насељима општине; - Велики потенцијали за развој еко и етно туризма. 	<ul style="list-style-type: none"> - Неадекватна искоришћеност НВО сектора и удружења грађана у оквиру реализације развојних пројеката; - Неефикасне месне заједнице; - Недостатак средстава; - Недовољна срадња државних институција са локалном самоуправом; - Непостојање и спора реализација планских докумената; - Истакнуте велике економске разлике између општина у округу; - Непостојање јединствене организације пчелара и стандардизоване цене меда; - Негативан утицај отварања рудника и експлоатације злата на животну средину; - Мали број аутобуских полазака; - Милатовац - 828 становника нема водовод, већ се користе индивидуални извори; - Брезница - домаћинства се углавном ослањају на сопствене копане бунаре; - Непостојање регионалне санитарне депоније.

4.2. Визија

Користећи све своје основне предности – очувану животну средину и природне ресурсе, општина Жагубица треба настојати да унапреди привреду базирану на чистим технологијама, органску производњу хране и рурални традиционални туризам како би

⁹ <https://balkangreenenergynews.com/rs/homoljskom-kraju-preti-devastacija-cijanidom-sa-rudnikom-zlata-potaj-cuka/>

створила услове за запошљавање, рад и опстанак младих и привлачење инвестиција инвеститора. С тим у вези:

Општина Жагубица је подручје еколошки очуване животне средине, заједница срећних и задовољних становника запослених у привреди, заснованој на доступним природним ресурсима, чистим технологијама и традицији.

4.3. Циљеви

Циљеве локалног развоја општине Жагубица можемо поделити на основу најважнијих проблема, институционално-организационих и просторно-техничких.

Циљеви развоја у институционално-организационом смислу су:

- Повећати транспарентност одлука;
- Обезбедити бољу комуникацију на релацији управа-медији-грађани;
- Обезбедити сарадњу са цивилним сектором у припреми и реализацији предлога пројеката;
- Примењивати иновације;
- Потражити помоћ у виду финансијских средстава из Републичких и/или иностраних фондова;
- Едуковати локално становништво;
- Смањити економске диспаритете у односу на остале општине у округу;
- Поштовати законске регулативе;
- Разматрати могућности за међуопштинску и међурегионалну сарадњу;
- Побољшати рад месних заједница кроз поступак запошљавања и едуковања нових кадрова;
- Промовисати коришћење обновљивих извора енергије и подизати свест грађана о значају стања квалитета животне средине;
- Ефикасније доносити и спроводити планске докуменате.

Циљеви развоја у просторно-техничком смислу су:

- Технички и комунално опремити сва насеља;
- Извршити реконструкцију водовоне мреже у насељима који је имају и изградити нову у насељима којима недостаје;
- Побољшати и изградити путну инфраструктуру;
- Побољшати услове у основним школама и размотрити могућности о отварању нових школа;
- Активно радити на очувању и заштити животне средине;
- Изградити постројење за пречишћавање отпадних вода;
- Завршити реконструкције Домова културе у свим насељима;
- Изградити регионалну санитарну депонију;
- Промовисати отварање малих и средњих предузећа;
- Унапредити WEB GIS апликацију.

5. ЛИТЕРАТУРА

1. *(2010.). Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године
2. *(2015.). Регионални просторни план Подунавског и Браничевског управног округа
3. *(2010.). Просторни план општине Жагубица
4. *(2007.). Стратегијски мастер план туристичке дестинације „Стиг – Кучајске планине – Бељаница”. Београд: Научно-истраживачки центар. Економски факултет
5. *(2009.). Стратегија одрживог развоја општине Жагубица од 2010-2014. Жагубица: Општинска управа Жагубица
6. *(2015.). Стратегија одрживог развоја општине Жагубица од 2015-2024. Жагубица: Општинска управа Жагубица
7. *(2014.). Просторни план подручја посебне намене природног добра Бељаница–Кучај. Београд: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Сектор за просторно планирање и урбанизам
8. Ковачевић Д., Лазић Б., Милић В. (2011): Утицај пољопривреде на животну средину, Међународни научни скуп агрнома Јахорина
9. Стајић, М. (2020.). Стање, проблеми и перспективе животне средине општине Жагубица, са посебним освртом на заштићена природна добра. Ниш: Универзитет у Нишу. Природно-математички факултет
10. *(2021.). План развоја општине Жагубица од 2021-2031. Жагубица: Општинска управа Жагубица
11. *(2010.). Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину. Београд: Југословенски институт за урбанизам и становање

Интернет извори:

1. <https://apr.gov.rs/>
2. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2016/64/1>
3. <http://www.zagubica.org.rs/index.php/2212-asfaltiranje-ulica-i-crkvene-porte-u-laznici>
4. <http://www.zagubica.org.rs/index.php/2148-rekonstrukcija-i-restauracija-spomen-kuce-narodnog-heroja-jovana-serbanovica>
5. <https://poportal.rs/prosireni-kapaciteti-vrtica-u-zagubici/>
6. <http://www.zagubica.org.rs/index.php/2142-radovi-na-adaptaciji-i-sanaciji-doma-kulture-u-naselju-sige>
7. <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/zagubica-dobija-mocan-vetropark/>
8. <https://boom93.rs/info/drustvo/kako-bi-izgledao-skijaski-centar-pored-zagubice/>
9. <https://balkangreenenergynews.com/rs/homoljskom-kraju-preti-devastacija-cijanidom-sa-rudnikom-zlata-potaj-cuka/>